

РЕЦЕНЗИЯ

от

Валентина Ангелова Драмалиева, доктор по философия, професор
в секция „Философия и етика“, катедра „Политическа икономия“, УНСС,
член на научно жури с Решение на ФС на ФФ на СУ, протокол № 9/11.04.2023
и Заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД 187/25.04.2023

относно

дисертация за присъждане на образователната и научна степен „**Доктор**“ в
професионално направление 2.3. Философия (Философия с преподаване на английски)
на тема:

**„Философска ирония: метафилософско изследване“
(Philosophical Irony: a Metaphilosophical Study)**

автор: **Евангелос Демокритос Калфопулос** - редовен докторант по Философия с
преподаване на английски език, ФФ на СУ „Св. Кл. Охридски“

На първото заседание на научното жури ме избраха до изготвя рецензия на дисертацията за „доктор“. Получих на електронната си поща следните материали на английски език, свързани със защитата: дисертация, автореферат, академична автобиография, списък на публикациите на автора, копия на три публикации, както и автореферат на български. Посочените документи са отразени в рецензията ми, която е изградена върху обичайните критерии за оценка на докторска дисертация.

1. Кратки данни за автора

Евангелос Калфопулос е от Гърция, а понастоящем живее в Португалия. Образованието му включва: лицей (1993-96) в Драма, Гърция; бакалавър (2002) по Класически науки на Тракийски университет „Демокрит“ (Democritus University of Thrace); магистър (2005) по Когнитивни науки на Атински университет (National and Kapodistrian Athens University), където има и специализация по Основни когнитивни науки; следдипломен курс по Обучение за специално образование (2008-09) на Университет на Тесалия (University of Thessaly) и по Философия на психиатрията (2017-18) на Абърдийнски университет (University of Aberdeen, Scotland, UK) – незавършен; редовен докторант (2019) по Философия с преподаване на английски език във Философски факултет на Софийски университет „Св. Кл. Охридски“, България, с научен ръководител проф. д-р Александър Гънгов; предстои докторска защита.

Професионалната му реализация (2006-22) е в различни градове, Гърция, като: преподаване на деца и възрастни, общинско консултиране, управление на здравни грижи, интеркултурно обучение, координиране от неправителствена организация в бежански лагер. Освен гръцки език, той владее английски, френски и португалски.

2. Обща представа и формални критерии за дисертацията

Дисертацията е на английски език, в електронен вариант и съдържа 251с., структурирани в: резюме (1с.), благодарност (1с.), въведение (12с.), три глави (общо 193с.), четвърта глава: изводи (13с.), приноси (2с.), библиография (14с.). Цитираната литература (първични и вторични източници) е описана еднотипно и съдържа около 150 заглавия на английски език. Бележките под линия са 448.

Посоченият обем, структура и брой реферирани източници удовлетворяват формалните минимални критерии за докторска дисертация. Номерата на страниците в таблицата на съдържанието малко се разминават с реалните в електронния вариант, което вероятно е технически пропуск. Заедно с това прочитът и справките по дисертацията са затруднени, защото не е активирана възможността за директен достъп до съответната страница в текста от таблицата на съдържанието.

Авторефератът на дисертацията на английски език е с обем от 60с., а на български език – 67с., като повтаря дословно структурата на дисертацията и прави преразказ на отделните глави. Добавен е само списък с публикациите на автора по темата. Мисля, че подобно пълно дублиране на елементите от дисертацията е излишно – особено цялата библиография (13с.). Но и без нея, авторефератът е с твърде голям обем, като същевременно в него липсват някои технически данни за дисертацията, които авторът би могъл да предостави, за улеснение на справките.

Публикациите по темата на дисертацията са формален критерий за оценка, който авторът е изпълнил - изпратил е списък и копия. Посочил е две реализирани публикации в *Sofia Philosophical Review* (2021; 2022), както и доклад (2022) от конференция в Nova University, Лисабон, Португалия, с предстоящо публикуване.

3. Тема на дисертацията

Темата на дисертацията е типично философска и много подходяща за докторска дисертация. Тя е едновременно традиционна и иновативна, защото визира философската ирония не само като понятие, но и като метафилософска идея. Всъщност авторът се интересува от начините на философстване, както и от причините, които ги предизвикат. Изясняването на философското понятие за ирония, идващо от Античната философия, е важно заради мястото му в съвременното теоретизиране, а също и заради възможностите му за анализиране на други важни обекти от философски интерес, като: психичното здраве на човека, трагичното, трагедията, трагичното мислене. Именно в този контекст и в тази връзка авторът се интересува от разбирането на философската ирония в историята

на философията - от сократическата ирония, през иронията на модерността, до постмодерната ирония. Заглавието на дисертацията отразява тази насоченост на темата.

Освен това темата е интересна и актуална, а и дава възможност да се четат, интерпретират и систематизират мненията на различни автори по повдигнатите типично философски въпроси. Същевременно тя дава възможност на докторанта да разкрие своя интелектуален, изследователски и философски потенциал.

4. Методология на дисертацията

Проблемът за метода неминуемо присъства имплицитно в дисертацията, защото е основен теоретичен проблем за философията, като и за всяка наука. В този смисъл той е сред основните метафилософски проблеми, на които се търси отговор.

Моите очаквания бяха авторът да намери експлицитно място на този проблем по отношение на изследването си, като представи и обоснове методите, които той ползва. Смятам, че това, не случайно, е добра практика в много дисертации. И затова то е още по-очаквано в една дисертация с метафилософска насоченост.

5. Съдържание и структура на дисертацията

Съдържанието е структурирано традиционно за дисертация като: въведение, три глави и четвърта глава: изводи. Структурата е компактна и логически обоснована. Тя представя адекватно очакваното съдържание на текста и посоките на анализа по заявената тема. Съдържанието съответства и на заглавието.

Въведението представя накратко темата и задава очакванията. Още там авторът разкрива в какво неговият подход, при все че се придържа към установения модел за историческо изследване на иронията във философията, се различава от него. Първо, че визира иронията като метафилософия – т.е. „начин на практикуване на философия, а не само изкуството да се живее“ (често като остроумен начин да се изрази недоверие; подиграване). Второ, че опитва да приложи иронията към реални метафилософски проблеми – свързани с: човешката същност, човешкия разум и психика, познанието, истината, прогреса, историята, философската система.

Първа глава е „Сократическа ирония“ и визира протоиронията, която свързва иронията у Сократ с трагичния жанр и мита, като вид реакция срещу софистите. Делфийската максима „Познай себе си“, споделяна и от Сократ, се отнася до познаването на собствените ограничения на човека и заедно с отказа от познание се разглеждат като сложна ирония. В тясна връзка с това разбиране на иронията, като начин на живот, е и интелектуализмът на Сократ („Никой не греши съзнателно“). От друга страна, възникването на идеализма на Платон се представя като реакция на сократическата

ирония. Заедно с това се подчертава, че приемането на Сократ за безспорно начало на философската ирония винаги е условно поради факта, че за него може да се съди само от следовниците му Ксенофонт, Платон, Аристотел и Аристофан. Трудно е също така и в Диалозите на Платон да се разграничат категорично възгледите на самия Платон от възгледите на реалния Сократ – защото те са смесени като амалгама у Сократ, като герой от Диалозите.

Втора глава е озаглавена „Ирония на новото време“ и представя романтичната ирония на Шлегел, идеалистичната трактовка на Хегел, както и разбирането на Киркегор. Интересно е как идеята за съществуването на Киркегор се поражда като възражение срещу рационализма и логиката на Хегел. В началото иронията се противопоставя на новата механистична и натуралистична философия на Декарт и Просвещението, както и на Кант. Тя често се ползва за атаки срещу доминиращия рационализъм, за да се стигне до такава абсурдна крайност, която превръща невежеството в най-висшата мъдрост. Чрез диалектиката иронията се представя като негативна сила. Същевременно се акцентира на ролята ѝ в изкуството и поезията, особено в най-философския жанр – трагедията; набляга се специално на естетическия аспект. Но и се изтъкват такива характеристики на иронията, като: парадоксалност, необходимост от историческа рамка, нееднозначно отношение към философската система.

Трета глава е озаглавена „Постмодерна ирония“ и представя някои възгледи в англо-американската и континенталната философия. Началото на деконструкцията се търси още у Ницше, чието име се свързва с преодоляване на метафизиката, а Хайдегер се определя като първия философ – неметафизик. Тази специфика по-нататък става основа на постмодерното мислене, което акцентира на езиковата ни обусловеност и така възражда философската ирония. В подобен контекст се сочат възгледите на Рорти, Дерида, Менке, Пол де Ман. Философската ирония се обвързва с естетически негативизъм, загуба на смисъл, липса на прогрес, деконструкция, херменевтика, дискурсивност, наративност, релативизъм.

Четвъртата глава са „Изводи“. Малко необичайно е изводите в един текст да се представят като отделна глава. Очевидно авторът иска да им придаде по-голяма самостоятелност и значимост, но те все пак си остават изводи (заключение) на дисертацията, базирани на анализите в трите глави и реално отговарят на тези очаквания. Важно е, че там се прави преглед на потенциала на „метафилософската ирония по различни философски проблеми и области“ (както твърди авторът в резюмето на Автореферата),

но смятам че е по-добре да си останат изводи, без да са именуваат като четвърта глава, защото това съдържание не съответства на останалите три глави.

6. Приноси на дисертацията

Евангелос Калфопулос е осмислил, открил ясно и систематизирал научните приноси на дисертацията си. В автореферата и в дисертацията той е посочил четири основни приноси. Тази яснота и категоричност на автора правят добро впечатление, защото не само показват собствената му оценка за постигнатото, но и демонстрират задълбочено познаване на различните мнения, които са се обособили по темата, в дългото съществуване на философията. Смятам, че неговата самооценка е адекватна и я приемам без възражения. Според мен тя показва научна осведоменост, обективност, оригиналност и критичност, които са важни за всяко научно изследване и особено – за философското.

Ще посоча и други позитиви на дисертацията, които установих:

1. Типично философска тема; едновременно актуална и предизвикателна;
2. Нетипичен (авторски) прочит на утвърдени понятия и теоретични модели;
3. Формулиране и опит за доказване на нови научни хипотези;
4. Борави с история на философията, систематична философия, метафилософия;
5. Логично и последователно структуриране и разгръщане на съдържанието;
6. Изразена собствена позиция, категорични изводи;
7. Ясен език и стил на изложението;
8. Обзор и използване на първична и вторична литература по темата;
9. Интересна не само за професионални философи, но и за широка аудитория;
10. Отвореност към практическа ориентация: психично здраве, трагично, др.

Позитивите показват възможностите на автора като философски анализатор на различни проблеми и предполагат такива очаквания към дейността му занапред.

7. Слаби страни и препоръки

Не забелязвам сериозни слабости на дисертацията. Мисля, че темата е твърде голяма и твърде философска, което от самосебе си поражда неудовлетворени очаквания и претенции у всички читатели - особено у тези, които са изкушени във философията. Темата за иронията наистина е сериозно предизвикателство за мислещите хора и днес. Не случайно много именити философи са се захващали с нея в своите дисертации, или са ѝ посветили нарочни изследвания в дейността си след това. Ще направя само технически препоръки, които могат да подобрят боравенето с текста.

1. Да се отдели повече място на собствено методологическите въпроси в анализа.

2. Изводите в дисертацията да се визират именно така, а не като четвърта глава.
3. Да се улесни техническото боравене в текста на дисертацията и автореферата в техния електронен вариант.

8. Въпроси към кандидата за докторска степен

Дисертацията поражда много въпроси, както и стремеж за преосмисляне на спорни и безспорни философски концепции и модели, което е добър атестат за един философски труд. Ще задам три от въпросите.

1. Кои от схващанията за философската ирония, визирани в дисертацията, допринасят в най-голяма степен за оформянето на възгледа на автора за метафилософския характер на понятието за ирония?
2. Как авторът обяснява дистанцирането от *разума*, което се наблюдава, в много възгледи за философската ирония в модерната и постмодерната епохи?
3. Дали според автора различията в интерпретирането на философската ирония в различните епохи от развитието на философията са случайни или са системно обусловени?

9. Заключение

Оценявам положително дисертацията като цяло – тя има достойнства и показва качествата на автора да работи самостоятелно и целенасочено в проучването и осмислянето на теорията, да прави собствени интерпретации, да изразява категорични позиции, да пише ясно. Заедно с това той има реализирани публикации по темата на дисертацията, което го утвърждава и в научните среди.

Гласувам да се присъди образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.3. Философия (Философия с преподаване на английски език) на Евангелос Калфопулос.

28. 05. 2023
София

Подпис:.....
(проф. д-р В. Драмалиева)